

Mikko Karjalainen

”Uutta vai perinteistä?”

Sota- ja sotataidon historia Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimuskeskiössä

Tunnistavatko suomalaiset akateemisen sotahistoriantutkimuksen tekijät tutkimuskentän eri virtaukset? Ovatko ”uusi” eli sodan sosiaali- ja kulttuurihistoria ja perinteinen sotahistorian tutkimus lokeroituneet omiin tutkimussiiiloihinsa? Tuntevatko sodan sosiaali- ja kulttuurihistoriaa tutkivat sota- ja sotataidon historian tutkimuskenttää ja päinvastoin? Tarkastelen edellä kuvattua problematiikkaa Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian oppiaineen ja siellä laadittujen ja tekeillä olevien sota- ja sotataidon historian väitöskirjojen avulla.

Ville Kivimäki ja Tiina Kinnunen esittävät katsausartikkelissaan,¹ että Suomessa on valmistunut vuodesta 2007 vuoteen 2018 kaksikymmentäviisi sodan sosiaali- ja kulttuurihistoriaa käsittelevää väitöstutkimusta eli tutkimuksia, jotka voidaan kansanomaisemmin luokitella ”uuden” sotahistoriantutkimuksen sateenvarjon alle. Samaan aikaan vuosina 2007–2018² on valmistunut pelkästään Maanpuolustuskorkeakoululta kymmenen väitöskirjaa sotahistorian oppiaineesta. Tutkimustraditioiltaan ne ovat pääosin perinteiseksi luokiteltavaa, laadullisen historian tutkimuksen työkaluin kokoonpantua tutkimusta. Kun tähän lisätään perinteiseen sotahistorian tutkimukseen määriteltävät, muissa yliopistoissa valmistuneet sota- ja sotilashistorian alan väitöskirjat, voidaan ilman ylisanoja todeta,

että akateemista sotahistorian tutkimusta ilmestyy nykyisin enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Joulumyynnikatalogeja viivottimella mitaten käy ilmi sotahistorian tutkimuksen kääntöpuoli. Ei-akateeminen, laadultaan erittäin vaihteleva sotahistoriallinen tietokirjallisuus luo kirjankustantajien toiminnalle keskeisen taloudellisen selkänöjan.

Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian väitöskirjoja tarkasteltaessa tutkimuksen määrällisen nousukulman voi olettaa pysyvän vähintäänkin ennallaan tai jopa jyrkkenevän, sillä nykyisellään opintojaan eteenpäin vievät tohtoriopiskelijat muodostavat noin 20 opiskelijan seminaariryhmän. Tutkimusteemojen osalta seminaarilaisten aiheet linkittyvät toisiinsa. Kuu-kausittain kokoontuva tohtoriopiskelijaseminaari ja vuosittain järjestettävät opintomatkat niin kotikiin ulkomaille muodostavat luonnollisen kasvualustan kunkin opiskelijan tutkimusällyn kehittymiselle. Kivimäen ja Kinnusen katsausartikkelin pohjalta määrällisesti positiivista tulevaisuutta voi povata myös sodan sosiaali- ja kulttuurihistorian tutkimukselle.

Sotahistorian tutkimus Maanpuolustuskorkeakoulussa

Maanpuolustuskorkeakoulussa on nähty tarpeelliseksi pyrkiä kohdentamaan sotahistorian tutki-

1. Ks. toisaalla tässä lehdessä.

2. Ennen vuotta 2007 Maanpuolustuskorkeakoulussa tarkastettiin kaksi sotahistorian alan väitöskirjaa. Vuonna 2003 tarkastettiin Aarni Lehden väitöstutkimus *Baltian kuvernementtien ja Suomen merkitys Venäjän keisarilliselle laivastolle v. 1856–1914* ja Markku Iskaniuksen väitöstutkimus *Suomen kuljetusjärjestelmän kehitys toisen maailmansodan aikana: siviili- ja sotilashistorialliset kuljetusten johtajina*.

musta tiettyihin teemakokonaisuuksiin. Rajalliset tutkimusresurssit niin rahoituksen kuin opintoja ohjaavan henkilöstön osalta pakottavat rajamaan tutkimusaiheiden kirjoa. Suomen ainoan sotahistoriaan erikoistuneen oppituolin haltija, sotahistorian professori Vesa Tynkkynen otti asiaan kantaa Maanpuolustuskorkeakoulun toisessa tohtoripromootiossa syyskuussa 2018. Tynkkynen totesi promoottorin puheessaan:

Maanpuolustuskorkeakoulun resurssit tutkimuksen alueella ovat hyvinkin rajalliset. Uhkana on vähäisten resurssien sirpaloituminen sotatieteiden laajaan kenttään, jos tutkimus ei hae perusteitaan ytimen tarpeista. Korkeakoulu ei ole, eikä sen pidä ollakaan laaja-alainen yleisyliopisto, jossa viljellään ja kastellaan kaikenlaisia kukkia. Kukkalaatikko on pieni ja taimien on oltava tarkkaan valittuja. Keskittymällä vain oleelliseen päästään tutkimuksessa omilla alueillamme riittävän syväle.³

Mitä "oleelliseen" keskittymisellä tässä yhteydessä tarkoitetaan? Asian voi kiteyttää Maanpuolustuskorkeakoulussa 2000-luvulla tehdyn akateemisen sotahistoriantutkimuksen osalta jo aikaisemmin todettuun tavoitteeseen: uuden, tieteellisesti kestävä tiedon tuottaminen Suomen puolustusvoimien historiallisesta kehityksestä niin sota- kuin sotataidon historian kontekstissa. Asetelma, jossa uuden tiedon määrä määrittelee tutkimuksen arvon, on ohjannut myös tutkimusteemojen valintaa näkyen esimerkiksi tutkimusten ajallisessa painopisteessä. Itsenäisyyden ajan teemat ovat tutkimuskeskiössä.

Siviiliyliopistoissa usein keskeiseksi tutkimuselementiksi nostettu tutkimusmenetelmällinen innovatiivisuus näyttäytyy Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian tutkimuksessa toisarvoisena tavoitteena. Maanpuolustuskorkeakoulun

sotahistorian oppiaineessa valitun tutkimusmenetelmän käyttökelpoisuus, käytetyn menetelmän ymmärrettävyys ja opiskelijan kyky osoittaa valitsemansa tutkimusmenetelmän käytön osaan on määritetty väitöskirjatyössä tavoiteltavaksi tasoksi.⁴

Mitä Maanpuolustuskorkeakoulussa on jo tutkittu

Sodan sosiaali- ja kulttuurihistorian alalle sijoittuvat väitöstutkimukset näyttäytyvät niin tutkimusteemoiltaan kuin tutkimusentekotavoiltaan hyvin moninaisia tutkimuspiirteitä omaavana kokonaisuutena. Sen sijaan Maanpuolustuskorkeakoulussa vallitseva tutkimustraditio vaikuttaa ensisilmäyksellä sangen yhteneväiseltä. Tarkemmassa tarkastelussa jälkimmäinen väite osoittautuu vain osatotuudeksi. Tutkimuksen kohdeorganisaation eli puolustusvoimien ja jo aikaisemmin kuvaillun uuden tiedon tuottamisen lisäksi valmistuneista tutkimuksista ei ole löydettävissä kovinkaan vahvaa, yhteistä punaista lankaa.

Vuonna 2007 Maanpuolustuskorkeakoulussa valmistui kaksi sotahistorian väitöskirjaa. Ensimmäisessä työssä tutkittiin rannikkopuolustuksen aluekysymyksiä autonomian aikana ja itsenäisyyden ajan puolustusvoimissa⁵. Toinen tutkimus käsitteli kenraali Yrjö Keinosen toimintaa puolustusvoimain komentajana 1960-luvulla⁶. Yhdistävänä tekijänä oli tutkimuksellisen uuden tiedon tuottamisen ensisijaisuus menetelmälliseen innovointiin nähden.

Sotahistorian oppiaineen tutkimusversojen vähäisyys konkretisoituu siinä, että seuraava väitöstutkimus tarkastettiin viisi vuotta myöhemmin, vuonna 2012. Janne Mäkitalon jugoslavialaisen sotataidollisen ajattelun kehittymistä käsittelevä tutkimus⁷ avasi tutkimusväylää sotataidon historian tutkimuksen suuntaan. Äkki-seltään tarkasteltuna tutkimusteema vaikuttaa

3. Promoottorin puhe Maanpuolustuskorkeakoulun toisessa tohtoripromootiossa 7.9.2018, https://maanpuolustuskorkeakoulu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/promoottorin-professori-vesa-tynkkynen-puhe-tohtoripromootiossa (17.9.2018).

4. Vrt. esim. Itä-Suomen yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnan asiakirja "Ohje väitöskirjojen arviointiperusteista" ja Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimusalan asiakirja "Väitöskirjan arvostelu Maanpuolustuskorkeakoulussa".

5. Ks. Ove Enqvist, *Kellä saaret ja selät on hallussaan... Rannikkopuolustuksen aluekysymykset autonomisessa ja itsenäisessä Suomessa*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos 2007.

6. Ks. Pentti Airio, *Yrjö Keinonen. Uudistajaksi asetettu*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos 2007.

7. Janne Mäkitalo, *Partisaanisodasta alueelliseen puolustusjärjestelmään. Jugoslavialaisen sotataidollisen ajattelun kehittyminen toisen maailmansodan jälkeen*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos 2012.

täysin irralliselta kansallisen puolustusjärjestelmämme kehittämiseksi tuotettavan uuden tiedon suhteen. Jugoslavialaisen ja suomalaisen sotataidon yhtymäkohdista on kuitenkin tehtävissä universaaleja oivalluksia, joiden myötä tutkimus synnyttää yhtäältä taktiikan, operaatiotaidon sekä johtamisen kehittämistä tukevaa ajattelua. Toisaalta tutkimus kohdentuu monitasoisesti Maanpuolustuskorkeakoulussa sotahistorian tutkimukselle asetettuihin painopistealueisiin: sotataidon historian kehittymiseen, toisen maailmansodan jälkeisen sotataidon kehitykseen sekä Suomen sotahistoriaan⁸.

Mäkitalon ajatukset vuonna 2001 alkaneen tutkimuksensa tavoitteista nivoutuvat puolustusvoimien tarvitseman uuden tiedon ympärille:

Pääsyy valintaan oli kuitenkin jo alkumetreillä nähtävissä oleva kytkös [Suomen] alueelliseen puolustusjärjestelmään. Jo 2000-luvun alussa oli nähtävissä että sitä tulee ylläpitää ja päivittää. Voisiko Jugoslavian mallin kehityskaaressa olla jotain hyödynnettävää?⁹

Mäkitalon ajatus siitä, että myös sotahistorian aiheita ja tavoitteita määritettäessä katseen tulisi olla, ei menneessä vaan tulevassa horisontissa, ei ole aina toteutunut yhtä onnistuneesti kuin hänen tutkimusaiheessaan. Mäkitalon tutkimuksen ollessa vireillä, alkoi hahmottua maavoimien uudistetun taistelutavan kehitystyö, jonka käyttöönotto tapahtui vuonna 2011. Jugoslaviassa tehdyt tietyt sotataidolliset ratkaisut antoivat selkänöjää sille, että suomalaista järjestelmää vastaavat, tosin eri aikakaudella kehitetyt mallit olivat toimivia. Mäkitalo tiivistää tutkimuksensa annin: ”Aikamatka Jugoslavialaiseen sotataitoon osoitti, ettei mitään sotataidollista tulokulmaa tai tutkimusteemaa pidä halveksua, ilman syvää sotatieteellistä ymmärrystä.”¹⁰

Sotataidon historiaa käsitteli myös seuraava, vuonna 2014 ilmestynyt väitöstutkimus. Siinä

tutkimusluupin alla oli sissitoiminta osana suomalaisen sotataidon kehitystä. Tutkimuksen laatinut Marko Palokangas vastasi vuoden 2018 tohtoripromootiossa priimustohtorille esitettyyn kysymykseen seuraavasti:

[...] Viimeistään 1900-luvun kuluessa on asevoimien parissa tunnustettu, että tieteestä ja sen sovelluksista voi olla merkittävää hyötyä sotataidon kehittämislle. Ihmisellä on aina ollut tarve selittää ja etsiä sodasta säännönmukaisuuksia ja yleispäteviä periaatteita [...] Tiedettä, taitoa vai yhdistelmä molempia? Varmaa on, että tämän kysymyksen käsittely sotataidon olemuksesta jatkuu yhä sotatieteen tutkimuksessa [...]”¹¹.

Ensimmäinen Maanpuolustuskorkeakoulun tutkijapuseeri väitteli historian alalta tohtoriksi Helsingin yliopistosta vuonna 1996. Sotahistorian professuuri perustettiin Maanpuolustuskorkeakouluun 1. elokuuta 1998 alkaen, jolloin ensimmäiseksi sotahistorian professoriksi nimettiin filosofian tohtori Ohto Manninen. Nimitys loi edellytykset sotahistorian oppiaineen omalle tieteelliselle jatkokoulutukselle.¹² Kaksi vuosikymmentä myöhemmin Palokankaan priimusvastauksessa on nähtävissä suora heijastus Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian tutkimuksen nuoreen tutkimustraditioon. Tieteellisen, uuden tiedon tuottamisen tarve on Maanpuolustuskorkeakoulun piirissä tunnustettu, mutta sotatieteellisen tutkimustradition ajallista lyhytkestä johtuen työ on pikemminkin vasta kiihdytysvaiheessa maksimivauhdin sijaan. Ylipäänsä ajatus tieteen ja taidon yhdistämisessä koko Puolustusvoimien läpituntemaksi ajatusmalliksi on tunnustettu, mutta ajatuksen konkretisoiminen teoiksi on vielä kehitysvaiheessa.

Sotataidon historian tutkimustradition ohuutta ja erilaisia tulokulmia kuvaavat kaksi vuoden 2015 aikana ilmestynyttä väitöstutkimusta,

8. Maanpuolustuskorkeakoulun eri tutkimusalojen kuvaukset, <https://maanpuolustuskorkeakoulu.fi/tutkimusalat> (8.10.2018).

9. Sotilasprofessori Janne Mäkitalon sähköpostiviesti kirjoittajalle 10.10.2018. Viesti kirjoittajan hallussa.

10. Ibid.

11. Priimustohtorin vastaus priimuskysymykseen Maanpuolustuskorkeakoulun tohtoripromootion promootioaktissa, https://maanpuolustuskorkeakoulu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/priimustohtorin-vastaus-priimuskysymykseen-maanpuolustuskorkeakoulun-tohtoripromootion-promootioaktissa (6.10.2018).

12. Esko Vaahtolammi, *Maanpuolustuskorkeakoulu 20 vuotta. Sotilasyliopiston ensiaskeleet 1993–2013*. Maanpuolustuskorkeakoulu 2013, 98–99, 130.

joista ensimmäisessä¹³ tarkasteltiin merisotataitoa laivastoaikheisten postimerkkien kautta ja toisessa¹⁴ globaalia jihadistista liikettä kumouksellisen sotataidon kehittäjänä. Toisaalta väitöskirjat osoittavat, että Maanpuolustuskorkeakoulussa toteutettava sotataidon historiaa käsittelevä tutkimus on tietyllä tavalla uudenlaista sotahistoriaa, sillä sotataidon historiaan keskittyvä tutkimustraditio on muissa yliopistoissa täysin marginaalissa, parin yksittäisen tutkijan tutkimuspanosta lukuun ottamatta.

Vuonna 2016 tarkastettiin puolustusvoimien ilmavalvontajärjestelmän kehitystä 1930-luvun alusta jatkosodan vuosiin käsitellyt työ.¹⁵ Kyseisessä tutkimuksessa korostuu poikkeuksellisen vahva aikaisemman tutkimuskirjallisuuden kriittinen keskusteluttaminen ja korjaaminen. Sotahistoriallisen tiedon kumulatiivisuuden ymmärtäminen voidaan nähdä yleisemminkin yhtenä Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimustradition vahvuutena. Tutkimusteemojen limittyessä toisiinsa, syntyy uusien tutkimuskysymysten ja uusien lähdeaineistojen läpikäynnin myötä tarkentavia ja oikaisevia tulkintoja jo aikaisemmin kirjoitettua nähden.

Sotahistorian tutkimuksen supervuosi 2018

Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian oppiaineessa vuosi 2018 on ollut todellinen sadonkorjuun vuosi. Puolustusvoimien 100-vuotisjuhluvuotta on juhlistettu konkreettisesti neljällä valmistuneella väitöstutkimuksella. Näistä ensimmäinen¹⁶ käsittelee päämajan valvontaosaston toimintakenttää talvi- ja jatkosodan aikana. Kyseisen väitöskirjan ominaispiirre on äärimmäisen sirpaleinen ja aukollinen alkupe- räislähteiden kirjo. Sodanajan sisäisen valvonnan ja vastatiedustelun kysymyksiin vastauksia etsinyt

tutkimus edustaa tältä osin laadullisen tutkimustradition perinteisintä osaa.

Toinen¹⁷ vuonna 2018 valmistunut tutkimus käsittelee suomalaisen liikekannallepanojärjestelmän kehitymistä vuosina 1918–1945. Se edustaa tutkimusperiodin rajauksen osalta Maanpuolustuskorkeakoulun viimeaikaisia tutkimuslinjauksia. Pitkittäistutkimus, jossa puolustusjärjestelmän kehittämisen näkökulmasta yhden ydintoiminnon – eli tässä tapauksessa liikekannallepanojärjestelmän – kehitystrendejä tarkastellaan itsenäisyyden ajan alusta sotien jälkeiseen aikaan. Vastaavia tietyn teeman kautta puolustusvoimien kehitystä leikkaavia tutkimusaiheita on valmisteilla useampia. Näistä jalkaväkitaktiikan kehittymistä itsenäisyyden alusta sotienjälkeisiin vuosiin tarkasteleva tutkimus¹⁸ on tämän artikkelin kirjoitushetkellä tullut jo painosta odottaen julkista puolustustaan. Sen sijaan puolustusvoimien liikekannallepanon suojaamisen näkökulmasta keskeisten suojajoukkojen käyttöperiaatteita käsittelevä tutkimus on vielä valmisteilla.

Kolmas vuonna 2018 valmistunut väitöstutkimus¹⁹ käsittelee ruotsalaisvaikutuksen välittymistä suomalaiseen sotataitoon ennen talvisotaa. Tutkimus liittyy kansainvälisen tulokulman suomalaisen puolustusjärjestelmän kehitystyöhön. Kyseinen tutkimus on osa laajempaa projektia, jonka avulla pyritään selvittämään itsenäistymisen ensimmäisinä vuosikymmeninä puolustuslaitoksen kehitykseen vaikuttaneet ulkomaiset virtaukset. Muut valmisteilla olevat osatutkimukset tarkastelevat saksalais- ja ranskalaisvaikutusta suomalaiseen sotataitoon.

Edellä esiteltujen valmistuneiden väitöskirjojen kirjo on hyvin laaja. Niistä on löydettävissä tutkimuksellisia yhteneväisyyksiä, mutta niin val-

13. Kai Varsio, *Postimerkit merisotataidon dokumentteina. Britannian ja Saksan laivastojen varustelu maailmansotien välisenä aikana*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitos 2015.

14. Antti Paronen, *Globaali jihadistinen liike kumouksellisen sotataidon kehittäjänä*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitos 2015.

15. Jussi Pajunen, *Ilmatähystyspalveluksesta alueelliseen ilmavalvontaan. Suomen ilmavalvonnan kehittäminen 1930–1942*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitos 2016.

16. Vladimir Panschin, *Diletantteja vai taitajia? Päämajan valvontaosaston johtama valvonta ja vastavakoilu talvi- ja jatkosodassa*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitos 2018.

17. Juha Ratinen, *Kaaderiperustamisesta aluejärjestelmään. Suomalaisen liikekannallepanojärjestelmän kehittyminen 1918–1945*. Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidon laitos 2018.

18. Hannu Liimatta, *Ulkomaisista esikuvista kohti omaperäisempiä ratkaisuja. Itsenäisen Suomen jalkaväkitaktiikan kehittämisen neljä ensimmäistä vuosikymmentä*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitos 2018.

19. Max Sjöblom, *Vuorovaikutusta Pohjanlahden yli. Ruotsalaisvaikutuksen välittyminen suomalaiseen sotataitoon ennen talvisotaa*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitos 2018.

miiden, valmisteilla olevien kuin suunnitteluasteella olevien tutkimusaihioidenkin osalta teemat ja tulokulmat vaihtelevat merkittävästi. On pitkitäistutkimuksia, sotataidon historiaa käsitteleviä tutkimuksia sekä sotien aikaan 1939–1945 ja kylmän sodan ajan sotilashistoriaan liittyviä aiheita. Kylmän sodan ajan puolustusvoimiin liittyvä tutkimus tullee olemaan seuraavina vuosina tutkimuksen keskiössä.

Tutkimusaiheiden valinnan osalta akateeminen vapaus vaikuttaa toteutuvan Maanpuolustuskorkeakoulun väitöstutkimuksissa aidosti, toki uuden tiedon tuottamisen vaade huomioiden. Yhtäältä akateemiseen vapauteen liittyy tohtoriopiskelijan oma vastuu tutkimustyön toteuttamisesta. Toisaalta sanonta ”väitöskirjat ovat ohjaajiensa peilejä” toteutuu monelta osin myös Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian oppiaineessa. Useamman vuoden ajan kestävä vuorovaikutus väitöstutkimuksen tekijän ja työn ohjaajan välillä, ei poikkeuksia lukuun ottamatta voi olla vaikuttamatta työn lopputulokseen. Siviiliyliopistoissa tämä haaste jakaa nähdäkseni mielipiteitä, vaikka muutamien eri yliopistoissa sota- ja sotilashistorian väitöskirjatöitä ohjanneiden kollegoiden kanssa käydyissä keskusteluissa edellä kuvattu ajatus opiskelijan tutkimuksellista epävarmuudesta onkin noussut esiin.

Tutkimuskenttä on sirpaloitunut

Kuten johdannossa totesin, akateemisen sotahistoriantutkimuksen kenttä on viime vuosina laajentunut merkittävästi. Tarkastelin syväluotauksen johdannossa esiin tuotua sotahistorian tutkimuksen eriytymistä käymällä läpi kymmenen edellä esitellyn Maanpuolustuskorkeakoulussa tarkastetun sotahistorian väitöskirjan lähdeaineiston. Yhdessäkään niistä ei ollut käytetty lähteinä tai edes mainittu keskeisimpiä sodan

sosiaali- ja kulttuurihistorian alalta viime vuosina valmistuneita väitöskirjoja.²⁰

Sama trendi oli havaittavissa etsittäessä satunnaisotannalla viitetietoja Maanpuolustuskorkeakoulun väitöskirjojen hyödyntämisestä sodan sosiaali- ja kulttuurihistorian väitöskirjoissa. Kriitikko voi perustellusti haastaa edellä esitetyn esimerkiksi toteamalla, että mainittujen väitöskirjojen tutkimusteemat eriävät niin paljon, ettei voida olettaakaan muiden väitöstutkimusten käyttöä tutkimuslähteinä. Kriitiikin terä on kuitenkin tylsytettävissä, sillä tutkimusmenetelmällisesti ja vähintäänkin tutkimusperusteiden osalta laaja-alainen ymmärrys sota- ja sotilashistorian alan tutkimuskenttään on perusteltua. Edellä kuvattuun liittyen nouseekin esiin ajatus siitä, että suomalaiset sota- ja sotilashistorian tohtoriopiskelijat keskittyvät omaan tutkimusteemaansa ”laput silmillä”. Aikaisemman tutkimustradition tuntemus kohdistuu pelkästään oman tutkimuskohteen lähialueille ja kokonaiskuva sotahistorian tutkimuskentästä jää hyvin kapeaksi.

Sota- ja sotilashistorian tutkimustraditioiden eriytyminen tulee tunnistaa, jotta kunkin tutkimussuuntauksen anti pystytään arvioimaan oikean mittariston avulla. Sotahistorian tutkimus tulee mitä ilmeisimmin jatkossa sirpaloitumaan yhä pienempiin ja ennen kaikkea erilaisiin tutkimusperusteisiin nojautuviin tutkimussektoreihin. Tämän seurauksena sotahistorian lukijalle jää yhä suurempi vastuu tulkita lukemansa tekstin todenperäisyyttä ja tutkimuksellista keskeytystä.

Laaduntarkkailun näkökulmasta akateemisen sotahistorian tutkimuksen haaste tulee olemaan vertaiskriitikin aikaisempaa suurempi hajanaisuus. Tutkimukselliset näkemyserot ovat mahdollisesti hyvinkin syviä, mutta toisaalta niistä tullaan käymään vuoropuhelua nykyistä vähem-

20. Artikkelia varten käytiin läpi vuosina 2007–2018 Maanpuolustuskorkeakoulussa tarkastetut sotahistorian väitöskirjat. Doria-tietokannasta haettiin kunkin teoksen osalta ”etsi-toiminnolla” tekijän sukunimen mukaan mainintoja seuraavista sodan kulttuuri- ja sosiaalishistorian väitöskirjoista: Juha Mälkki, *Herrat, jätkät ja sotataito. Kansalaissotilas- ja ammatissotilasarmeijan rakentuminen 1920- ja 1930-luvulla* ”*talvisodan ihmeksi*” SKS 2008; Anders Ahlbäck, *Soldiering and the Making of Finnish Manhood. Conscription and Masculinity in Interwar Finland, 1918–1939*. Åbo Akademi 2010; Tuomas Tepora, *Lippu, uhri ja kansakunta. Ryhmäkokemukset ja -rajat Suomessa 1917–1945*. Helsingin yliopisto 2011; Seija-Leena Nevala-Nurmi, *Perhe maanpuolustajana. Sukupuoli ja sukupolvi Lotta Svärd- ja suojeluskuntajärjestöissä 1918–1944*. Tampere University Press 2012; Mirrka Danielsbacka, *Vankien vartijat. Ihmislajin psykologia, neuvostosotavangit ja Suomi 1941–1944*. Helsingin yliopisto 2013; Kivimäki, Ville: *Battled Nerves. Finnish soldiers’ war experience, trauma, and military psychiatry, 1941–1944*. Åbo Akademi 2013.

män, kun tutkimusmenetelmät, tutkimusfoorumit ja tutkijayhteisöt eriytyvät²¹.

Ajatus sotahistorian tutkimuskentän muutoksesta ei ole sinällään uusi, mutta se on tarpeen tunnistaa. ”Uuden sotahistorian” airueeksi tunnustetun professori Joanna Bourken sanoin:

[...] Toisin sanoen hyvä sotahistoria (missä tahansa asussaan) ei tyydy yksinkertaisesti soveltamaan jotain ennakkoon asetettua teoreettista lähtökohtaa poimien arkistoista muutamia maukkaita näytepaloja, vaan se perustuu tukevasti ja vaivaa nähden tehtyyn tutkimukseen ja erilaisten hypoteesien tarkasteluun.²²

Millaisia hedelmiä sodan sosiaali- ja kulttuurihistorian ja sotataidon historian tutkimuksen yhteistyöllä sitten olisi saavutettavissa? Ensimmäisenä nousee esiin ajatus sodan kokemuksen (sodan sosiaali- ja kulttuurihistoria) ja sodankäynnin ”organisoinnin” ja sodankäynnin lainalaisuuksien (sotataidon historia) tutkimuksen

yhteistyöstä. Suomalaisessa kontekstissa sotien ajan 1939–1945 tutkimusteemat muodostavat ehkä kiinnostavimman pelikentän, jossa tutkimusvoimien laajemmalle yhdistämiselle olisi tilausta. Edellä kuvattu esimerkki on vain yksi haulikon heittolaukauksen omainen tutkimusavaus.

Yhtä lailla olisi toivottavaa, että tutkimuksen näkökulmasta riippumatta sotahistoriantutkijat – kokevat he kiinnittyvänsä kumpaan tahansa koulukuntaan – pohtisivat omaa tutkijanotettaan suhteessa yleiseen tutkimuskenttään. Mitä tulevaisuudessa tehtävän sota- ja sotilashistorian tutkimuksen tutkimusperiaatteisiin sisältyy? Ovatko pyrkimys totuuden etsimiseen ja pyrkimys objektiivisuuteen vain menneisyyttä ja millaisista biteistä rakentuvat sotahistorian tutkimusperusteet tulevaisuudessa.

FT **Mikko Karjalainen** toimii sotahistorian apulaisprofessorina Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksella. **Sähköposti:** mikko.e.karjalainen@mil.fi.

21. Ks. enemmän. Mikko Karjalainen, Vähän uutta, vähän vanhaa, vähän lainattua. Uutta sotahistoriaa etsimässä. *Sotahistoriallinen Aikakauskirja* 36 (2016), 9–24.

22. Joanna Bourke, Uusi sotahistoria. Suomentanut Ville Kivimäki. Teoksessa Tiina Kinnunen & Ville Kivimäki (toim.) *Ihminen sodassa. Suomalaisen kokemuksia talvi- ja jatkosodasta*. Jyväskylä 2006, 41.